

אונס והתעללות מינית בתוך אשפוזים פסיכיאטריים כפויים

מאת עו"ד רוני אלוני סדובניק

פניותנו לשרה גרמן זכו לאוזן קשבת וההפרדה המגדרית באשפוזים פסיכיאטרים יוצאת לדרך.

תמונת מצב עכשווית-כליאת נשים וגברים במצבים פסיכיאטריים במרחב אשפוז כפוי משותף

להבדיל מבתי חולים רגילים, בתי החולים הפסיכיאטריים בישראל, הם באחריות ישירה של משרד הבריאות המפעיל אותם. על אף שבמחלקות הסגורות הנעולות בסורג וברית, נכלאים בכפייה ובאמצעות צו שיפוטי-רפואי גברים ונשים בלתי אחראים למעשיהם ובמצבים פסיכיאטריים, בכל זאת מחלקות אלו בישראל אינן מופרדות מגדרית, אלה גברים ונשים מוכנסים יחד לאותו מרחב פתוח. מדינת ישראל יודעת כבר עשרות שנים כי נערות, נערות ונשים מותקפים מינית ונאנסים בתוך האשפוז הכפוי הסגור, אך היא עוצמת עיניים מהזוועה המתרחשת הרחק מהעין הציבורית.

הכתובת על הקיר- איפסור תקיפה מינית של ילדים ונשים חסרי ישע

בישראל, ילדים עד גיל 14 מושמים במחלקות סגורות לילדים, גילאי 14 עד 19 מושמים במחלקת "מתבגרים ונוער" ומגיל 20 ומעלה מוכנסים המאושפזים למחלקת "מבוגרים". נכון לשנת 2012 אושפזו בישראל כ-680 ילדים קטנטנים עד גיל 12 במחלקות סגורות פסיכיאטריות כאלה, במחלקות המבוגרים ברחבי הארץ ניתן למצוא נערות בגיל 20 מסוכנות לעצמן ובמצבים נפשיים קשים כשהן חיות חודשים בתוך מחלקה עם גברים פסיכיאטריים מסוכנים בגיל 50-70, מיותר לציין כי אין במחלקות אלו תקני כח אדם המסוגלים להשגיח על שלומן ובטחונן של נשים בסיכון אלו, והתוצאה היא שגרת חיים של תקיפות מיניות.

מדורי חדשות הפיליפיים מדווחים לנו מדי שבוע, על עצור ממשפחת פשע, רוצחים ועבריינים מסוכנים אשר טוענים בבית המשפט ל"אי שפיות זמנית" ונשלחים להסתכלות פסיכיאטרית של חודשים בתוך אותם המרחבים בהן שוהות כאמור, נערות ונשים חסרות ישע- התוצאה ברורה.

חוסר מכוון בנתונים וטיוח הדיווח על המקרים

התנהלות מערך בריאות הנפש בישראל, הוא אחד הנושאים המוסתרים ביותר מתודעת הציבור והבלתי מדוברים ביותר. אין פיקוח ציבורי ואין באמת מידע אמין על המתרחש מאחורי חומות ביתני המחלקה הסגורה וגם אם ניצולת תקיפה מינית מצליחה לצאת משם ולספר מה עשו לה, איש לא יאמין לה כי היא "פגועת נפש" וגם אם יאמינו לה, הרי שלא ניתן להעמיד לדין את הפוגעים מקרב המאושפזים, מאחר שהם כלואים שם מכח היותם בלתי כשירים לעמוד לדין ולא אחראים למעשיהם.

מרחבי אשפוז אלו המתנהלים בהסתרה וחוסר שקיפות הם חממה למעשי זוועה מיניים בילדים, נערות ונשים-שנכלאות שם בשעתן המוחלשת ביותר, בהיותן במצבים אובדניים,

דכאונים, לא מתפקדות וגופן נתון בכמות אדירה של תרופות הרדמה והרגעה המונעות מהן שיקול דעת אמיתי, הסכמה מרצון למעשים המבוצעים בהן, וחוסר יכולת להתנגד בצורה אקטיבית, מאחר שתנועותיהן איטיות מאד, או מוגבלות בתזוזה.

הדיווח על מקרה אונס שהתרחש לכאורה בתוך מחלקה סגורה, נתון לשיקול הדעת של הנהלת המוסד, וכך קורה שאונסים ותקיפות מיניות, נעלמים כאילו לא קרו כלל, מאחר שיש לצוותים העמוסים והמותשים מעייפות ושחיקה אינטרס ברור ואנושי להשתיק את הסיפור ולא לעורר מהומות מיותרות.

באחד המקרים שהגיעו למשרדי, בו נאנסה באלימות קשה צעירה הלוקה בנפשה בתוך בית החולים שער מנשה, ועל אף שהאנס הודה במשטרה כי אכן חדר במכות אל גופה של הנפגעת, מאחר שדימיין כי היא אשתו שנפטרה- מקרה זה דווח בגיליון שחרור מאשפוז של הנפגעת ובתרגומי בית החולים במילים: "החולה דיווחה כי קיימה יחסי מין שלא בהסכמתה". ציטוט זה, מתוך רישומי בית החולים הוא דוגמא למכבסת המילים והסתרת התקיפות המיניות המתבצעות מאחורי חומות וגדרות- והרי תיאור מילולי זה הוא תיאור של אונס לפי הגדרתו בחוק העונשין.

חוסר הדיווח הנכון לגבי מקרים אלו, וחוסר איסוף נתוני אמת מתוך השטח, מונע ממשרד הבריאות טיפול נכון.

ההסבר של משרד הבריאות להמשך המצב: אשפוז משותף לגברים ונשים מרגיע את הרוחות במחלקה

פניותי בעניין חמור זה, לראש הממשלה בנימין נתניהו ששימש בכנסת ה-18 כשר הבריאות בפועל לא הניבו מענה, על אף שסגן שר הבריאות ליצמן אדם חרדי ירא שמיים וצניעות, היה אמור לשתף פעולה עם היוזמה שהצעתי להפריד מגדרית את המחלקות בישראל, שהרי היבט הצניעות חשוב גם לו לכאורה-התבדית, גם הפניות לליצמן לא עזרו.

נפגשתי בעניין זה עם ח"כ הקודמת ד"ר אדטו שעמדה בראש ועדת הבריאות, לתדהמתי, היא התנגדה נחרצות להפרדת האשפוז הכפוי בין גברים לנשים, מאחר שלטענתה "יש מחקר שאומר שהערוב המגדרי דווקא טוב לכולם". ביקשתי ממנה להראות לי מחקר כזה- היא לא חזרה אלי בעניין הזה עד היום.

והנה, שרת הבריאות הנוכחית יעל גרמן, דווקא ענתה ומהר. במכתבה אלי היא הביעה זעזוע עמוק מתמונת המצב שתוארת בפניה, והורתה לפרופ' גמזו מנכ"ל משרדה להקים ועדת בדיקה מקצועית ולהגיש לה המלצות.

ניסיתי לומר ללא הועיל, כי כבר הוקמה ועדת חקירה לנושא בידי שר הבריאות דאז אהוד אולמרט. **ועדת שרשבסקי** ישבה, חקרה בדקה והמליצה בדחיפות רבה כבר לפני 20 שנה להפריד מייד את האשפוז הכפוי המגדרי, לאור דיווח על מקרים רבים של אונסים ותקיפות מיניות. בין השאר דווח לוועדה על נשים נשואות דתיות למשל, שיצאו מאשפוז כפוי של שנה כשהן בתחילת הריון מבלי לדעת איך ומתי זה קרה.

כשמקימים ועדות בדיקה- צריך להרכין ראש ולעזור לוועדה החדשה להגיע למסקנות הנכונות.

לצורך כך, הוזמנתי לישיבה עם הפרופ' גמזו וראשי בתי החולים הפסיכיאטריים במטרה ללבן את הנושא. בישיבה זו, שוב שמעתי מאחד המנהלים, כי קיים מחקר המצביע על כך, שדווקא העירוב המגדרי בין נשים וגברים תורם להרגעת הרוחות במחלקות הסגורות. במשך שנות עיסוקי בתחום, שמעתי רבות על התיזה המוזרה הזאת, אך מעולם לא ראיתי מחקר כזה, ואני סמוכה ובטוחה שאם כבר נרגעות הרוחות מאשפוז מעורב מגדרית-אזי אלו רוחות הגברים הנרגעות ולא דווקא של הנשים.

עוד נטען בישיבה זו, כי נשים רבות המגיעות לאשפוז כפוי רוצות שיהיו גברים באשפוז. האמנם? יש שאלון בעניין? ואם האישה במצב כה לא שקול עד כדי לכלוא אותה במקום סגור, אז איך כן סומכים על שיקול דעתה בעניין מגע עם גברים באשפוז?

אחד ממנהלי בתי החולים, הוסיף טיעון מעניין לפיו המרחב הפסיכיאטרי הסגור צריך לחקות מודל של סביבה נורמלית ולכן יש חשיבות שיקומית במרחב שמעורב מגדרית. שאלתי את הנוכחים האם הנשים והנערות המגיעות לאשפוז כפוי כזה, מקבלות אמצעי מניעה, קנדומים? פוסטינור? זריקות למניעת הריון? האם הגברים והנשים נבדקים לגבי מחלות מין מדבקות, איידס וכיוצ"ב בטרם כניסתם למרחב הסגור?

השקט שהשתרר בלישכתו של פרופ' גמזו, היה המענה לשאלות אלו.

יצירת מרחבי אשפוז פסיכיאטרי נפרדים לנפגעי/ות פדופיליה ועבירות מין

כל איש ואישה המגיעים למצב קיצון פסיכיאטרי המחייב כליאתם הרפואית במחלקה סגורה, צריכים להיות מוגנים לדעתי, מפני ניצול מיני ואונס.

אולם, ישנה קבוצה אחת נוספת, שאין כלל מחלוקת כי היא חייבת באשפוז במרחב נפרד- זוהי קבוצת הנערים, הנערות, הנשים שעוד קודם לאשפוז, הוכרו כנפגעות/ פוסט טראומה מינית כתוצאה מעבירות מין שבוצעה בהם בעברם.

כל מי שמכיר את התסמינים של פוסט טראומה על רקע תקיפה מינית קודמת, יודע כי נפגעות/ פדופיליה, גילוי עריות ותקיפה בילדותם, ממחזרים שוב ושוב מצבי קורבנות מינית חוזרת, נכנסים למצבי שיתוק ונתק עיצבי בעת תקיפה פיזית ומתקשים להגיב ומכאן שחובה על המדינה לייצר מרחב אשפוז כפוי מוגן ונפרד עבור קבוצה ייחודית וגדולה זו.

מאחר שנתוני המשטרה, הרווחה והכנסת מצביעים על אחת מכל 5 נשים ואחד מכל עשרה גברים כמי שעברו תקיפה מינית בילדותם, הרי שההגיון אומר שיש לבצע הפרדת מרחבי אשפוז כאן ועכשו ומייד.

תביעות נזיקין של נפגעות נפש שעברו תקיפה מינית בתוך אשפוז

תאגיד רפואי מכל סוג, המאפשר קיום חלל מרחבי בו ניתן לתקוף מינית חסרי ישע, מתרשל באי פיקוח ובאי מתן הזדמנות לחסר הישע להגן על עצמו במצב קיצון של אי שפיות או אי שיקול דעת.

תדע כל ילדה, נערה ואישה בישראל, כמו גם נערים בנים, כי ניצול מיני ותקיפה מינית מכל סוג, שחוו בתוך מסגרת אשפוז כפוי פסיכיאטרי, ואשר דיווחו עליה בזמן אמת לצוות, מזכה אותם בפיצויים מטעם המדינה. כמובן שצריך להיות רישום לגבי האירוע, הגשת תלונה

למשטרה, או עדויות כלשהן להתרחשות האירוע- ואם ישנן ראיות כאלה, יקשה מאד על המדינה לטעון כי איננה חבה בנזיקין.

מוסד רפואי מפוקח השולל את חירותו של האדם בהנמקה רפואית, חייב לגונן על המאושפזים מפני החמרת מצבם וגרימת נזק רפואי חדש שלא היה.

פרקליטות מדינת ישראל, נוהגת כיום, לטעון בבתי משפט כי לא נגרם נזק לאישה נכת נפש אוטיסטית, מפגרת או מתמודדת נפשית, שגם לפני האונס הייתה בלתי מתפקדת, היא כבר הייתה נכה 100% קודם לאונס, אז לא נגרם לה נזק, ובאשר לטענה כי אונס אישה נכה עוד יותר חמור מאונס אישה בריאה, ויש לזכותה בפיצויים מוגדלים דווקא בשל היותה חסרת ישע הכלואה בפיקוח המדינה מדובר בטענה מקוממת ומנוגדת לחוק יסוד כבוד האדם וחירותו, מאחר שטענה כזו טומנת בחובה אפלייה בין כבוד וסבל שנגרם לאדם נכה ומוגבל, לעומת הסבל של אדם בריא.

ביום שלישי 30/10/13 תקיים הכנסת ישיבה מיוחדת בועדה למעמד האישה בנושא זה ויוצגו מסקנות ועדת הבדיקה שמינתה שרת הבריאות המצויינת יעל גרמן. ראוי לעקוב ולפרגן לשרה גרמן על פועלה והענותה לפניותנו, ובמיוחד במידה ותבצע בפועל את ההפרדה שאין לה עלות תקציבית כלשהי-פשוט מחלקים את המחלקות הקיימות היום חצי לנשים וחצי לגברים ובא לציון גואל. יעל קבלי "לייק".